

Кичик саноат зоналарида инвестицион фаолликни оширишнинг хориж тажрибалари ва улардан фойдаланиш имкониятлари

Шахноза Элшодовна Маннапова

shaxnozamannapova85@mail.ru

Тошкент давлат иқтисодиёт университети

Аннотация: Мақолада инвестицион фаолликни оширишнинг хориж тажрибалари ва улардан фойдаланиш имкониятлари тадқиқ этилган. Инвестицион фаолликни оширишнинг долзарб аҳамияти ҳудуднинг саноат салоҳияти афзалликлари ва хусусиятларидан тўлиқ фойдаланишга йўналтирилганлиги ёритилган. Саноат зоналарида инвестицион фаолликни оширишнинг Хитой тажрибасида ҳар бир минтақанинг иқтисодий салоҳиятини ҳисобга олган асосий жиҳатларни ажратиб кўрсатилган.

Калит сўзлар: кичик саноат зоналари, инвестиция дастури, инвестицион лойиҳа, инвестицион фаоллик, консалтинг, эмиссия, инвестицион салоҳият, инвестиция муҳити, инвестицион ресурс

Foreign experiences of increasing investment activity in small industrial zones and opportunities for their use

Shakhnoza Elshodovna Mannapova

shakhnozamannapova85@mail.ru

Tashkent State University of Economics

Abstract: The article examines foreign experiences of increasing investment activity and the possibilities of their use. The urgent importance of increasing investment activity is focused on the full use of the advantages and characteristics of the industrial potential of the region. In the Chinese experience of increasing investment activity in industrial zones, the main aspects that take into account the economic potential of each region are highlighted.

Keywords: small industrial zones, investment program, investment project, investment activity, consulting, emission, investment potential, investment environment, investment resource

Иқтисодий жиҳатдан тараққий топган давлатларда ишлаб чиқариш ва молиявий фаолиятни оптималлаштиришнинг асосий жиҳатлари жаҳон

иқтисодиётидаги чуқур интеграцион жараёнларни таъқозо этади. Шу сабабли, дунёнинг етакчи мамлакатлари иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришларни ташкил этишга асосланган, илмий-техникавий, технологик ва ижтимоий салоҳиятни ривожлантиришга ҳисса қўшадиган истиқболли иқтисодий ривожланиш жараёнларини қайд этадиган қатор вазифаларнинг амалий ижросини таъминлаш талаб этилади.

Очиқ иқтисодиёт ва бозор механизмининг самарадорлигига асосланган иқтисодий ривожланиш жараёнлари; мамлакатга янги техник-технологик ва инновацион ресурсларни жалб қилишнинг асосий шакли ҳисобланган саноат зоналари фаолиятига устуворлик беришга сабаб бўлмоқда. Айни пайтда дунёда саноат зоналарининг умумий сони 1200 дан ошган бўлиб, статистик маълумотларга кўра бу кўрсаткич ҳар йили 7 фоизга қўшимча ўсиш суръатини қайд этмоқда¹.

Америка Қўшма Штатлари, Япония, Жанубий Корея, Европа Иттифоқига аъзо давлатларда “махсус маъмурий минтақанинг очилиши” деб номланган устувор иқтисодий сиёсат амалга оширилаётган бўлиб, бу сиёсат мамлакатларнинг ташқи алоқалар тизимини ислоҳ қилишни барча даражалари билан боғлиқ бошқарувни такомиллаштиришга, экспорт маҳсулотлари таркибини оптималлаштиришга, чет эл инвестицияларини, шу жумладан чет эл кредитларини жалб қилишга, иқтисодий фаолиятнинг қўшма шакллари ривожлантиришга, хусусий шериклик ва илмий-техникавий ҳамкорликни ривожлантиришга йўналтирилган устувор тамойилларга асосланади.

Саноат зоналарида инвестицион фаолликни оширишнинг хориж тажрибаларида Хитой иқтисодиёти алоҳида аҳамиятга эга. Мазкур ҳолат Хитойнинг иқтисодий ривожланиш суръатларида муҳим ўрин эгаллайди. Хитойда сўнгги ўн йил ичида чет эл инвестициялари оқимини рағбатлантиришга йўналтирилган ҳукумат сиёсати натижасида ривожланган мамлакатларга нисбатан йўналтирилган жами инвестицияларни тахминан 25 фоизини назорат қилмоқда².

Хитой ташқи алоқалар тизимини ислоҳ қилишнинг барча даражалари бошқарувни такомиллаштиришга, экспорт маҳсулотлари таркибини оптималлаштиришга, чет эл инвестицияларини, шу жумладан чет эл кредитларини жалб қилишга, иқтисодий фаолиятнинг қўшма шакллари ривожлантиришга, хусусий шериклик ва илмий-техникавий ҳамкорликка асосланади.

Бугунги кунда Хитой Халқ Республикасида умумий майдонининг атиги 0,62 фоизини эгаллаган 6 та Махсус саноат зоналари мамлакатнинг ялпи ички

¹ Ван Чао, Полоник С.С. Современная экономика Китая. Белорусский государственный университет. Монография. – Минск: Право и экономика, 2016. – 40 с.

² Foreign direct investments in China: some lessons for other countries // IME policy discussion paper /international monetary fund. – Washington D.C., 2020

махсулотининг 6,04 фоизини ишлаб чиқаради, шунингдек бюджет даромадларининг 7 фоизини ва мамлакат ташқи савдо ҳажмининг 18,57 фоизини ташкил этади³.

Хитойда Махсус саноат зоналарининг резидент корхоналари даромад солиғи бўйича имтиёзли ставка ва беш йиллик иқтисодий фаолият учун солиқлардан қисман озод қилинган. Хитой Халқ Республикаси Махсус саноат зоналарининг солиқ қонунчилигига мувофиқ: резидентларнинг фаолиятига 2 йил давомида солиқ солинмайди, кейинги 3 йил учун солиққа тортиш солиқ ставкасининг 50 фоизини ташкил этади. Хитой ҳукумати саноат зоналарининг экспортга йўналтирилган фаолияти учун алоҳида сармоялар жалб этиб боради. Шунингдек, ҳудудларда устувор тармоқлар фаолиятини ривожлантириш, корхоналар фаолиятини модернизация қилиш ва хом ашё сотиб олиш учун субсидиялар ажратади. Мақсадли молиялаштиришга йўналтирилган дастурлар орқали Хитой экспорт қилинадиган товарлар сифати ва миқдорини такомиллаштириб боради. Саноат зоналарида чет эллик инвесторлар томонидан 25 фоиздан кўпроқ назорат остида бўлган корхоналардаги улуш учун махсус имтиёзлар ва Хитой Марказий банки томонидан ажратилинаётган кредитлардан фойдаланиш имконияти берилади⁴.

Хитой саноат зоналарида инвестицион фаолликни оширишнинг долзарб аҳамияти ҳудуднинг саноат салоҳияти афзалликлари ва хусусиятларидан тўлиқ фойдаланишга йўналтирилганлиги билан характерланади. Шунингдек, ҳудудларда ихтисослаштирилган саноат зоналари инновацион инфратузилмаларни шакллантириш ва савдо - воситачилик хизматларини трансчегаравий ҳаракатини амалга оширишни таъминлайдиган чора - тадбирларни ўзида акс этади.

Хитой корхоналарига юқори технологияли саноатни ривожлантириш зоналарига кириш ва потенциал бизнес шериклари билан алоқаларни таъминлашда алоҳида аҳамият берилган бўлиб, бу борадаги дастлабки ислохотлар 1988 йилда Чжунгуансунда (Пекин) биринчи давлат даражасидаги юқори технологияли саноатни ривожлантириш зоналарини ташкил этиш билан бошланади.

1-жадвал

Хитойнинг давлат даражасидаги юқори технологияли саноатни ривожлантириш зоналари (ЮТСПЗ)⁵

Вилоят	ЮТСПЗ	Вилоят	ЮТСПЗ
Бейжинг	Зхонггуансун	Анхуи	Хефеи

³ https://www.bis.org/author/the_people's_bank_of_china.htm

⁴ https://www.bis.org/author/the_people's_bank_of_china.htm

⁵ Douglas Zhihua Zeng. China's Special Economic Zones and Industrial Clusters: Success and Challenges. The findings and conclusions of this Working Paper reflect the views of the author(s) and have not been subject to a detailed review by the staff of the Lincoln Institute of Land Policy. <https://www.lincolnst.edu/sites/default/files/>

Фужиан	Фузҳоу	Чонгкинг	Чонгкинг
Гуангдонг	Хиамен Торч	Гансу	Ланзҳоу
Ҳайнан	Фошан	Гуангхи	Гуилин
Ҳебей	Гуангзҳоу	Гуиззҳоу	Наннинг
Жиангсу	Хуиззҳоу Зхонгкаи Шензхен	Хейлонгжианг	Гуиян
Шандонг	Зхонгшан Торч Зхуаи	Хенан	Дакинг
Шандонг	Ҳайнан Интернационал (ин Ҳайкоу)	Хубей	Харбин
Тианжин	Баодинг	Хунан	Луоян
Зхейианг	Шижиазхуанг	Иннер Монголия	Зхенгзҳоу
		Жиангхи	Нанчанг
		Жилин	Чангчун Жилин
		Лиаонинг	Аншан Далиан Шенян
		Нингхиа	-
		Кингхиа	-
		Шаанхи	Баожи Хиъан
			Янглинг Агрисултуре (ин Хиъан)
		Шанхи	Тайюан
		Сичуан	Ченгду Мианян
		Тибет	-
		Хинжианг	Урумчи
		Юннан	Кунминг

Бугунги кунга келиб, Хитойда 54 та давлат даражасидаги юқори технологияли саноатни ривожлантириш зоналари мавжуд - қирғоқ бўйида 25 та, ички ҳудудларда 29 та мавжуд. Хитойнинг юқори технологияли саноатини тарғиб қилишда муҳим роль ўйнаган бўлишига қарамай, уларнинг кўрсаткичлари бир-биридан фарқ қилади⁶.

Юқори технологияли саноатни ривожлантириш зоналарида хорижий капиталга нисбатан мослашувчан сиёсат олиб борилади уни рағбатлантириш чоралари орқали капиталнинг ҳудудий ва тармоқ тақсимооти таъсир кўрсатишга йўналтирилган иқтисодий рағбатлантириш ва рағбатлантириш воситаларидан фаол фойдаланишга ҳаракат қилинади.

Хулоса

Саноат зоналарида инвестицион фаолликни оширишнинг Хитой тажрибасида ҳар бир минтақанинг иқтисодий салоҳиятини ҳисобга олган 3 асосий жиҳатларни ажратиш мумкин:

биринчидан, саноат зоналари чет эл инвестицияларининг барқарор ўсиш суръатларини таъминлаб беради, инвесторлар томонидан киритилган маблағлар Хитой ҳудудидан тайёр маҳсулот сифатида экспорт қилинади, унинг нархи

⁶ Douglas Zhihua Zeng. China's Special Economic Zones and Industrial Clusters: Success and Challenges. The findings and conclusions of this Working Paper reflect the views of the author(s) and have not been subject to a detailed review by the staff of the Lincoln Institute of Land Policy. https://www.lincolnst.edu/sites/default/files/pubfiles/2261_1600_Zeng_WP13DZ1.pdf

ишлаб чиқарувчи томонидан тўланадиган барча солиқлар ва тўловлар киритилади. Инвестиция қилинган маблағлар корхоналарнинг ишлаб чиқариш қувватларини яхшилашга, инсон капиталини ривожлан- тиришга, илғор корхоналарни жалб қилиш муаммосини ҳал қилишга имкон беради;

иккинчидан, саноат зоналарига йўналтирилган чет эл инвестициялари, технологиялар ва уларни тегишли тармоқларга қўшилишини рағбатлан- тиради. Бу ўз навбатида, мамлакатнинг инвестицион жозибадорлигини оширишга ва рақобатни ривожлантириш орқали инвестициялардан самарали фойдаланиш қобилиятига таъсир кўрсатадиган давлат иқтисодий сиёсатининг махсус тадбирларини амалга оширишни талаб этади;

учинчидан, саноат зоналарини шакллантириш жараёни иқтисодиётни модернизация қилиш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишларига асосланган бўлиб, бу борадаги устуворликлар хорижий инвестицияларни жалб қилишга доир махсус қонунчилик тизимида ўз аксини топган. Шунингдек, қонунчиликка мувофиқ саноат зоналари учун солиққа тортиш, банк соҳасини оптималлаштириш, божхона расмийлаштируви ва тартибга солиш тизимини соддалаштириш билан боғлиқ бошқа муҳим масалаларга алоҳида эътибор қаратилинган.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Воронова Т.А. Инвестиционная активность в стратегии экономического роста (методологические аспекты). Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук. М., 2004. 17 с.

2. Климова Н.И. Научные основы инвестиционного обеспечения регионального развития тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 08.00.04, ISSN 2181-0842 / Impact Factor 4.182 502 "Science and Education" Scientific Journal / www.openscience.uz April 2024 / Volume 5 Issue 4 доктор экономических наук. Н.И.Климова.-Екатеринбург, 1999. 17 с

3. Viviani, J.L, & Maurel, C. (2019). Performance of impact investing: A value creation approach. Research in International Business and Finance, 47, 3139.doi.org/10.1016/j.ribaf.2018.01.001 <https://meiji.elsevierpure.com/en/publications/performance-of-impact-investing-a-value-creation-approach>

4. Sh.Mannapova. Classification of factors for increasing the investment activity of small industrial zones.American journal of research in humanities and social sciences. March 2023,ISSN:2832-8019

5. Allayarov, S. A. (2020). Strengthening tax discipline in the tax security system: Features and current problems. South Asian Journal of Marketing & Management Research, 10(11), 124-128.